

УДК: 316.7:339.137.2

АҲОЛИНИ САНАТОРИЯ - КУРОРТ ЁРДАМИДАН БАҲРАМАНД БЎЛИШ ИМКОНИАТЛАРИНИ ОШИРИШГА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР

Мадаханов Акбаржан Сабиржанович¹, Шаматов Ислон Якубович², Халилов Иззатилло Хамиджон ўғли¹

1 – Андижон давлат тиббиёт институти, Ўзбекистон Республикаси, Андижон ш.;

2 – Самарқанд давлат тиббиёт университети, Ўзбекистон Республикаси, Самарқанд ш.;

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОСТУПНОСТИ САНАТОРНО- КУРОРТНОЙ ПОМОЩИ НАСЕЛЕНИЮ

Мадаханов Акбаржан Сабиржанович¹, Шаматов Ислон Якубович², Халилов Иззатилло Хамиджон ўғли¹

1 - Андижанский государственный медицинский институт, Республика Узбекистан, г. Андижан;

2 - Самаркандский государственный медицинский университет, Республика Узбекистан, г. Самарканд

INNOVATIVE APPROACHES TO INCREASING THE AVAILABILITY OF SANATORIUM - RESORT ASSISTANCE TO THE POPULATION

Madakhanov Akbarjan Sabirjanovich¹, Shamatov Islom Yakubovich², Khalilov Izzatillo Khamidjon ugli¹

1 - Andijan State Medical Institute, Republic of Uzbekistan, Andijan;

2 - Samarkand State Medical University, Republic of Uzbekistan, Samarkand

e-mail: madaxanovakbarjon@gmail.com

Резюме. Ушбу мақолада аҳолининг сихат-саломатлигини сақлаш ва мустаҳкамлашда санатория -курорт ёрдамнинг ўрни ва роли беқиёслиги таъкидланган. Айни пайтда, аҳолининг ушбу тиббиёт муассаларининг даволаш-соғломлаштириш хусусиятларидан фойдаланиш имкониятлари чегараланганлиги кўрсатиб ўтилган. Аҳолининг сихатгоҳлар ёрдамидан фойдаланиш имконияти интеграл кўрсаткич эканлиги ва шунинг учун ҳам у демографик, ижтимоий-иқтисодий ва бемор организмнинг морфо-функциональ ҳолатига боғлиқлиги таъкидланган. Аҳолининг турли гуруҳларига мансуб кишиларнинг сихатгоҳлар хизматидан фойдаланиш имкониятларини оширишга оид фикрларини ўрганиш ва таҳлил қилиш асосида шаклланган илмий-амалий тавсиялари ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар. “Хонобод” сихатгоҳи, алоқадорлик, имтиёзли кредит, этио-эколого-патогенетик ёндашув, “САНАТОРИЯ” номли кам процентли кредитлар, мақсадли “САНАТОРИЯ КРЕДИТИ”.

Abstract. This article highlights the role and role of Sanatorium-resort assistance in maintaining and strengthening the health of the population in Sihat. At the moment, it is shown that the population has limited opportunities to use the treatment and wellness specialties of these medical institutions. It has been argued that the ability of the population to use the help of doctors is an integral indicator, and therefore it depends on the demographic, socio-economic and Morpho-functional state of the patient's organism. Scientific and practical recommendations of people belonging to different groups of the population have been developed, formed on the basis of the study and analysis of their views on increasing the possibility of using the services of workshops.

Keywords. "Khanabad" health resort, affiliation, preferential credit, etio-ecologo-pathogenetic approach, low-cost loans named "sanatorium", targeted "sanatorium credit".

Тадқиқотнинг долзарблиги. Замонавий сихатгоҳлар, уларнинг фаолияти мазмун ва моҳияти билан табиат, жамият, инсон тафаккури шаклланиши ва ривожланиши жараёнларининг ўзаро боғлиқ ва алоқадорликда кечишининг кичик модели сифатида намаён бўлишини кўриш қийин эмас [3, 4]. Инсон саломатлиги, бугунги кунда, миқдор ва сифат жиҳатидан сонсиз-саноксиз омиллар таъсирида шаклланаётганлиги, сақланаётганлиги ва мустаҳкамланаётган-лигини таъкидлаш ўринлидир. Бу борада табиий-иклим шароитларининг инсон организмга кескин таъсирини пасайтириш, жамиятда ижтимоий-иқтисодий ва ижтимоий-сиёсий ислохатлар ўтказиш муҳим аҳамиятга эга. Ушбу хизматнинг барча қирралари (аспектлари) илмий жиҳатдан асосланган бўлиши сихатгоҳлар фаолияти самарадорлигининг гарови, деб ҳисоблаймиз [1, 2, 5, 6].

Тадқиқотнинг мақсади. Сихатгоҳлар қувватидан тўла фойдаланишни таъминлайдиган, ва ушбу тиббиёт муассасалари фаолиятини

ташқил этиш ва бошқаришнинг самарадорлигини оширишга доир, илмий асосланган тавсиялар мажмуасини яратиш.

Материал ва тадқиқот усуллари. Тадқиқот “Хонобод” сихатгоҳида, 2019-2022 йилда ўтказилган даволаш-соғломлаштириш амаллари ҳақидаги ва беморлар орасида ўтказилган, уларнинг фикрларини ўрганиш – социологик усуллар билан йиғилган маълумотларни таҳлил қилишдан иборат бўлди. Бунда, сихатгоҳ фаолиятининг тиббий самарадорлиги, бемор сихатгоҳдан чиқиб кетаётган куни ҳолатига ўрганиш ва таҳлил қилишда танлов мажмуасининг репрезентативлигини таъминлаш учун, сихатгоҳда жами 342 беморга юритилган Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 2015 йил 12 мартдаги 106-сонли буйруғи 1-илоvasи билан тасдиқланган №003-2/х-тиббий ҳужжат шакли – ДАМ ОЛУВЧИНИНГ СОҒЛОМЛАШТИРИШ БАЁНИ № _____ да кайд этилган маълумотлардан кўчириб олинган

материаллар ўганилди ва таҳлил қилинди. Бунда, Касалликлар ва ҳолатлар-11 классификацияси қўлланилди. Сихатгоҳ фаолиятининг тиббий, ижтимоий ва иқтисодий самарадорлигининг 1 йилдан кейинги ҳолати ўрганилганда ҳам ушбу классификацияси қўлланилди. Бунда, сихатгоҳнинг тиббий ва ижтимоий самарадорлиги, жумладан ҳаёт сифати ўрганилганда учта атрибутив, жумладан яхшиланган, ўзгаришсиз ва ёмонлашган каби кўрсаткичлар билан баҳоланди. Тадқиқотнинг бу қисмида, танлов мажмуасининг репрезентативлиги таъминлаш учун 118 нафар беморларда ўтказилган махсус саволномага жавоблар таҳлил қилинди. Сихатгоҳнинг айрим функциональ бўлимлари фаолиятдан беморларнинг қониққанлиги ва қониқмаслик сабабларини ўрганиш ва таҳлил қилишда 148 беморларда ўтказилган саволномадаги жавоблар таҳлил қилинди.

Тадқиқот натижалари. Сихатгоҳ фаолиятининг шаклланиши ва ривожланиши даврида (2019 – 2022 йилларда), бу ерга келувчиларнинг сони йил сайин ошиб борганлигини, аммо 1919 йилга нисбатан 2020 йилда 76,2%, 2021 йилда 91,3% ва 2022 йилда 96,5 % ни ташкил этганлиги кузатилди. Кўришиб турибдики, сихатгоҳга келувчиларнинг сони 2019 йилга нисбатан, нафақат ошиб борган, аксинча тенг ҳам бўлган эмас. Таҳлил давомида, эътиборни ўзига тортган яна бир масала шу бўлдики, ўтган йиллар давомида сихатгоҳнинг аҳолига хизмат қилиш қувватининг белгиланган (6480 мижозга) сонидан тўла фойдаланилмаганлиги аниқланди. Жумладан, ушбу кўрсаткич 2019 йилда 51,1%га, 2020 йилда 38,9% га, 2021 йилда 46,6% га ва 2022 йилда 49,3% га бажарилган. Шунини алоҳида таъкидлаш зарурки, беморларнинг ушбу масканда даволаниш-соғломлаштирилиши давомийлиги йилнинг мавсумига боғлиқ бўлмаслиги, ва ўртача 6,3 кундан ошмаганлиги қайд этилди (7-жадвал). Юқорида келтирилган маълумотлар, эндигина иш бошлаган “Хонобод” сихатгоҳи фаолиятининг барча қирраларини тизимли ёндашув ва тизимли таҳлил принципларига таянган ҳолда ўрганиб чиқишни тақозо этди.

Тадқиқотимизнинг танлов статистик мажмуасида олиб борган ўрганиш ва таҳлилларимиз сихатгоҳга келувчилар оқимини ташкил этганлар жинси, ёши ва ижтимоий мақоми жиҳатидан фарқ қилишидан далолат берди. Ушбу ҳол, аввало сихатгоҳга келувчилар оқимида аёллар салмоғининг катталигида намоён бўлди. Жумладан, 2019 йилда сихатгоҳга келганларнинг 65,0% аёллардан ташкил топган бўлса, 2020 йилда ҳам, ушбу кўрсаткич юқори бўлди (56,4 %). Эрақлар 2019 йилда 35,0 % ни ва 2020 йилда 56,4% ташкил қилди. Ушбу тенденция

кейинги йилларда ҳам сақланиб қолди. Сихатгоҳда, жами даволанган ва соғломлаштирилганлар структурасида салмоғи жиҳатидан энг кўп қисмини нафақатхўрлар (31,9%) ва хизматчилар (22,8 %) ташкил қилди. Ушбу маскан хизматидан фойдаланган ишчиларнинг салмоғи 17,8% дан ошмаганлиги аниқланди. Даволанган ва соғломлаштирилганлар орасида ҳар ўнинчиси тадбиркор (10,2 %) эканлиги қайд этилди. Шунини алоҳида таъкидлаш ўринлики, бугунги кунда сихатгоҳлар хизматидан баҳраманд бўлганлар орасида фермерларнинг салмоғи (2,1%) уй бекалари (7,9%) ва ҳатто ҳеч қаерда ишламайдиганлардан (6,1%) ҳам кам эканлиги эътиборга молик ва мулоҳаза қилишга арзийди. Албатта, ушбу сихатгоҳда дам олиб, асабларига куч-қувват оладиганлар орасида талабалар жуда камчиликни (1,2%)ни ташкил қилганлиги маълум бўлди. Тадқиқотимизнинг танлов мажмуасида олинган маълумотлар таҳлили қуйидагиларни кўрсатди. Сихатгоҳга даволаниш ва соғломлаштириш мақсадида келганларда қайд қилинган касалликлар таркибида ҳаракат-таянч аппарати ва қўшувчи тўқима касалликларининг салмоғи (32,74%) катта эканлиги маълум бўлди. Салмоғи жиҳатидан, асаб тизими касалликлари (23,39) иккинчи ва қон айланиш тизими касалликлари (16,66%) учунчи ўринда қайд этилди. Сихатгоҳда даволанган ва соғломлаштирилганлар орасида сийдик-таносил тизими касалликлари салмоғи жиҳатидан (7,60%) тўртинчи ўринни эгаллади. Нафас олиш аъзолари тизими касалликларининг салмоғи 6,14% ва эндокрин тизимининг касалликлари, озиқланиш ва модда алмашинувнинг бузилишлари 5,26% ташкил этди.

Тадқиқотимизнинг статистик мажмуасини ташкил қилган жами беморларда ушбу кўрсаткич 86,0% ҳолларда уларнинг умумий аҳволи яхшиланганлиги, 11,0% ҳолда ўзгаришсиз ва 3,0% ҳолда ҳатто ёмонлашгани қайд этилди. Самарадорлик кўрсаткичи бошқа омиллар билан бир қаторда, аввало сихатгоҳдан ўтган беморларда учраган касалликларга боғлиқ бўлиши тадқиқот давомида яна бир бор тасдиқланди. Жумладан, даволаниш ва соғломлаштириш жараёнида умумий аҳволи яхшланганлар салмоғи нафас олиш аъзолари тизимининг касалликларида 96,0%, асаб тизими касалликларида 92,0% дан иборат нисбатан энг юқори кўрсаткични берди. Сихатгоҳда даволаниш ва соғломлаштириш ҳаракат-таянч аппарати ва қўшувчи тўқима касалликларида (89,0%), сийдик-таносил аъзолари тизими (89,0%) ҳам ўзининг ижобий самара бериши кузатилди. Ушбу сихатгоҳда қон айланиш тизими касалликлари билан ҳасталанган беморларда ўтказилган комплекс даволаш-соғломлаштириш

муолажаларининг натижасида 88,0 % ҳолларда уларнинг умумий аҳволи яхшиланганлиги билан якунланди. Тиббий самарадорлик кўрсаткичи эндокрин тизимининг касалликлари, озикланиш ва модда алмашинувнинг бузилишларида ҳам нисбатан юқори эканлиги тасдиқланди. Шунини алоҳида таъкидлаш керакки, ушбу сихатгоҳдаги яратилган ва ўтказилган даволаш-соғломлаштириш муолажалари овқат ҳазм қилиш аъзолари тизимида тиббий самарадорлик юқори бўлмаганлиги қайд этилди. Бу синф касалликларида беморларнинг фақат 64,0% умумий аҳволлари яхшиланганлигини таъкидлашди. Умумий аҳволида ўзгаришлар кузатилмаган беморлар жами беморлар орасида 11,0% ни ташкил этди. Фикримизча, сихатгоҳда соғломлаштириш даврида умумий аҳволи оғирлашиб қолган беморларнинг умумий сони гарчанд камчиликини ташкил қилсада, бу гуруҳ вакиллариининг соғлиғига таъсир қилувчи омилларни репрезентатив статистик мажмуада ўрганиб чиқиш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз. Инсон доим соғ-саломат бўлишликка ва ўзганинг ёрдамига мухтожликдан фориқ ҳолда ҳаёт кечиришликни орзуси билан яшайди, шунга интилади. Касаллик ва шикастланишлар туфайли, ана шундай нематлари чегараланиб қолганда, ҳаёт сифатининг пасайиши кузатилади. Тадқиқотимизнинг ушбу масалага бағишланган қисмидан қуйидагилар маълум бўлди. “Ҳонобод “ сихатгоҳида 2021 йилда ўтказилган даволаш-соғломлаштириш амалларининг ижтимоий самарадорлигининг 1 йилдан кейинги ҳолати ҳақида асаб тизими касалликлари билан ҳасталанган респондентларнинг 90,9% ҳаёт сифати яхшилаганини таъкидлашди. Ушбу кўрсаткич нафас олиш аъзоларининг касалликлари бўйича даволанганларда 89,5 % ва қон айланиш тизими касалликларида 88,6% ни ташкил этди. Ҳаркат-таянч аппарати ва қўшувчи тўқима касалликлари бўйича сихатгоҳда даволанганларда ушбу кўрсаткич (80,6%) нисбатан пастроқ эканлиги қайд этилди. Сихатгоҳда ўтказилган даволаш-соғломлаштириш муолажаларидан сўнг ҳам бир йил давомида беморларнинг ҳаёт сифати яхшилигича қолиши кўрсаткичидаги фарқлар нафақат касалликларнинг турларига, балки сихатгоҳ шароитининг касалликка мос келишига боғлиқлиги билан тушунтириш мумкин .

“Ҳонобод “ сихатгоҳида 2021 йилда ўтказилган даволаш-соғломлаштириш амаллари иқтисодий самарадорлигининг 1 йилдан кейинги ҳолатини, беморларнинг дори-дармон сотиб олишга қилган сарф-ҳаражатлари миқдоридаги ўзгаришларни ўрганиш мисолида, таҳлил қилганимизда қуйидаги натижалар олинди. Умуман олганда, жами беморларнинг 56,0% да

дори-дармон сотиб олишга қилган сарф-ҳаражатлари миқдори камайганлигини, 33,0% да ўзгаришсиз ва 11,0% ҳолларда эса кўпайганлиги қайд қилинди. Шунини алоҳида эътироф этиш керакки, дори-дармон сотиб олишга қилган сарф-ҳаражатлари миқдори камайганлигини кўпроқ қон айланиш тизими касалликлари (60,0%) билан ҳасталанганлар таъкидлашди. Ушбу кўрсаткич ҳаркат-таянч аппарати ва қўшувчи тўқима касалликлари (54,8%) ва асаб тизими касалликлари (54,6%) билан ҳасталанганларда нисбатан пастроқ. Сихатгоҳда нафас олиш аъзоларининг касалликлари бўйича даволанганларнинг фақат 52,6 % да дори-дармон сотиб олишга қилган сарф-ҳаражатлари миқдори камайганлигини таъкидлашди.

“Ҳонобод “ сихатгоҳида 2021 йилда ўтказилган даволаш-соғломлаш-тириш амаллари иқтисодий самарадорлигининг 1 йилдан кейинги ҳолатини, беморларнинг дори-дармон сотиб олишга қилган сарф-ҳаражатлари миқдоридаги ўзгаришларни ўрганиш мисолида, таҳлил қилганимизда, умуман олганда жами даволаниб-соғломлаштирилган ларнинг ҳар учунчиси ўзгаришлар юз бермаганини хабар қилишди. Дори-дармонлар сотиб олишга қилган сарф-ҳаражатлари миқдорининг ошганлигини респондентларнинг ҳар ўнинчисида қайд этилди.

Беморларнинг “Ҳонобод“ сихатгоҳида ўтказилган даволаш-соғломлаштириш амаллари ва тадбирлардан қониқиш ҳосил қилганлигига қараб тақсимланганда қуйидаги натижалар олинди. Санаторияда ўтказилган даволаш-соғломлаштириш муолажалари ва тадбирлардан қониққанлар, бугунги кунда бирон жойда ишламайдиганлар орасида энг кўпчиликини ташкил қилди (95,7%). Ушбу кўрсаткич нафақахўрлар орасида ҳам кўп қайд қилинди (83,3%). Тадбиркорларнинг (85,0%), (81,8%) ва хизматчиларнинг (76,9%) сихатгоҳда ўтказилган даволаш-соғломлаштириш муолажалари ва тадбирлардан қониқиш ҳосил қилганлиги маълум бўлди.

Респондентларнинг сихатгоҳнинг айрим функционал бўлимларининг ишидан қониқиш ҳосил қилмаслигининг асосий сабаблари сифатида қуйидагилар қайд қилинди: -сихатгоҳга келган куни муолажаларни тўла ололмаслик ; - сихатгоҳда биринчи қабулда шифокор узок вақтини ёзув ишларига сарфлаши; - сихатгоҳ ошхонасида менюда таомга ишлатилган масаликларнинг миқдори курсатилмаганлиги; - сихатгоҳ ошхонасида янги сабзавотлардан шарбатлар тайёрланмаслиги;-шифобахш ўсимликлардан ванналар ташкил қилинмаганлиги ; - сихатгоҳда шифобахш лой ва қум билан даволаш йўлга қўйилмаганлиги; - сихатгоҳда турли хил шифобахш минераль сувлар билан

даволаш йўлга кўйилмаганлиги; - сихатгоҳда Хонабод шаҳрининг эътиборли жойларга саёхатлар кам ташкил этилиши таъкидланган.

Сихатгоҳда дам олиш ва даволаниш хизматларининг бир кунлик нарҳини мижозлар учун камайтириш мақсадида : - сихатгоҳда фаолият юритаётган барча функционал бўлимлар фаолиятига рақамлаштиришга асосланган технологияда иш юритишни жорий этиш (74,0%); - электр энергиясидан тежамли фойдаланиш учун автоматик режимда ишлайдиган технологияга ўтиш (90,0%); - шамол ва қуёшда ёрдамида ишлайдиган электр энергияси таъминотидан фойдаланиш амалиётига ўтиш лозим(95,0%).

Сихатгоҳда дам олиб, даволаниб кетгандан кейинги 1-3 йил давомида касаллик хуружининг, ривожланиб кетишининг олдини олишдаги ролини аниқлаш учун ушбу маскан билан мижоз ўртасида алоқа узвийлигини таъминлаш зарур (77,0%). Сихатгоҳда дам олиб, дам олиб, даволаниб кетганлар ўртасида алоқаларни тўхтатмасликни таъминлаш орқали ҳам сихатгоҳда ўринлардан унумли фойдаланишга эришиш мумкин (83,0%). Оила аъзолари орасида санатория - курорт шароитида даволанишга эҳтиёж сезаётганлар борлигини ва бунинг сабаби 31,4 % ҳолларда сурункали касаллиги ва 45,7 % ҳолларда асаблари чарчаганлиги туфайли эканлиги таъкидланди. Ушбу кўрсаткичлар аҳолининг санатория-курортлар хизматидан фойдаланишга бўлган эҳтиёжлари қондирила олмаётганлигининг демографик, ижтимоий-иқтисодий ва психологик аспектиларини тизимли ёндошиш принципларига асосланган ҳолда тадқиқотлар олиб боришнинг нақадар долзарблигига ишора қилмоқда. Яқин уч йилда оилангиз аъзоларида эҳтиёж бўла туриб санатория-курорт шароитида дам олиб, даволаниб келмасликларининг сабабларини, мумкин қадар, кўрсатсангиз, мазмунли саволга жавобларига қараб, респондентлар қуйидагича тақсимланди: - оиладаги молиявий етишмаслик - 43% ; - фарзандларни уйлаш-жойлаш, айниқса турмушга чиқариш, миллий урф одатларимизга кўра турли хил сабаблар билан ўтказиладиган “ЭЛГА ДАСТУРХОН ЁЗИШЛАР” га кетадиган сарфлар-харажатлардан ошинмаслик -32%; - сурункали касалликлар билан ҳасталанган оила аъзоларимизни даволатиш билан боғлиқ саф харажатлар -7% ; авто-ҳалокатлар билан боғлиқ катта-кичик харажатлар -13%; - бошқа сабаблар : -3,0%. Аҳолининг санатория курорт хизматидан фойдаланишга бўлган эҳтиёжини қондиришда давлат томонидан, биринчидан - 72,0 % респондентларнинг фикрича сихатгоҳларда дам олмақчи ва даволанмоқчи бўлганлар учун “САНАТОРИЯ” номли кам процентли кредитлар берилишини ташкил этиш мақсадга мувофиқ;

иккинчидан – -67 % респондентларнинг фикрича эса, санаториялар ички ва ташқи имконларидан келиб чиқиб, ўз ҳисоб рақами доирасида очилган ва фақат САНАТОРИЯ билан МИЖОЗ ўртасидагина амал қиладиган мақсадли “САНАТОРИЯ КРЕДИТИ” муомиласини йўлга қўйилиши муаммони ҳал қилишда самарали усул бўлади. Ушбу масалада бошқа, жумладан молия органлари рухсат бермайди каби фикр ва таклифларни билдирганлар - 22,0% ташкил этди. Маълумки, бугунги кун талабалари нинг яшаш шароити ва турмуш тарзи, айниқса билим олиш ва ўзларида амалий кўникмаларини тўлақонли ҳосил қилиш билан боғлиқ уларнинг соғлиғига бевосита ёки билвосита салбий таъсир этадиган омиллар қуршовида умргузаронлик қилишади. Сўнги йилларда, юртимизда талабалар сонининг ортиб бораётганлиги (тенденцияси) кузатилмоқда. Талабаларнинг соғлигини сақлаш давримизнинг долзарб муаммоларидан бирига бормоқда. Ушбу муаммони ечишда, бошқа тадбирлар қаторида, “АЪЛО “ва “ЯХШИ “ баҳоларга ўқийдиган иқтидорли талабаларни қишки ва ёзги таътил мавсумида санатория - курорт шароитларига рағбатлантирувчи йўлланмалар орқали юборишни амалиётга кенг равишда тадбиқ этиш таклифини қувватлайсизми мазмундаги саволга жавоб берганларнинг 78,0% таклифни ўринли ҳисоблашлари ва қувватлашларини билдиришди. Респондентларнинг 22,0 % - эса, таклифни ўринсиз ҳисоблашиб, қувватламадилар. Респондентларнинг 59,0 % ининг фикрича, инсон оила қурганидан кейин, ҳар 5 йилда камида 1 маротаба, турмуш ўртоғи билан санатория шароитида, дам олиб, даволаниб келишга боришни ташкил этиш мақсадга мувофиқ. Чунки сайрларга, дам олиш масканларига ва сихатгоҳларга оилавий бўлиб бориш, оиладаги асабий тарангликларни юмшатади, оила барқарорлигини таъминлашда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Муҳокама. 2019 йилдан ўз фаолиятини бошлаган “Хонабод” сихатгоҳи, тикланиш даврининг дастлабки йилларида, белгиланган йиллик қувватидан тўлақонли фойдаланишга эриша олинганча йўқ. Бунинг асосий сабаби аввало аҳолининг кўпчилик қисми сихатгоҳ фаолияти ва унинг афзалликларидан етарича хабардор эмасликларида ва бу масканга келувчилар оқимининг мавсумий характерга эга эканлиги билан боғлиқ. Сихатгоҳнинг самарадорлигини оширишда қуйидаги инновацион ёндашувлар, жумладан аҳолини даволаш ва соғломлаштиришда ташкилий жиҳатдан кластер тизимида ишлайдиган, этио-эколого-патогенетик ёндашувга асосланган равишда фаолият юритишни ва бунда Андижон

вилояти Хонобод шаҳри кир-адирликларидан жойлашган “Хонтахт” бағрида ўсаётган арчазорлар ҳавосининг қатор касалликлардан фориқ бўлишда бекиёслигидан ва пелоидотерапия, псаммотерапия, саамалтерапия каби табиий шифобахш воситалардан фойдаланишни кенг жорий этиш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз. Инсон сихат-саломатлигини сақлаш, мустаҳкамлаш ва тиклашда дам олиш масканлари, айниқса сихатгоҳларнинг аҳамияти бекиёс. Ҳар бир оилада сихатгоҳлар имкониятларидан фойдаланишни орзу қилмаган инсон бўлмаса керак. Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, ушбу орзунинг рўёбга чиқиши қатор омиларга боғлиқ. Аввало ҳар бир оила, унинг аъзоларида сихатгоҳлар хизматидан фойдаланиш фикри шаклланиши ва уни амалга оширишга интилиш бошланиши керак. Аҳолининг сихатгоҳлар хизматидан фойдаланиш ҳолатини ўрганиш ва бу борадаги имкониятларини кенгайтиришга доир тавсияларини ишлаб чиқишда турли ҳудуд ва шароитларда яшайдиган оилаларнинг фикрларига таяниш мақсадга мувофиқ, деб ҳисобладик. Инсон сихат-саломатлигини сақлаш ва мустаҳкамлашда дам олиш масканлари, айниқса сихатгоҳларнинг аҳамияти катта. Айни пайтда, ушбу мақсадли жараён, сихатгоҳ фаолиятининг кўп томонларига боғлиқ. Сихатгоҳнинг жозибадорлиги, бу ердаги имкониятлар БУГУНГИ – XXI АСР МИЖОЗИНИНГ ЭҲТИЁЖ ВА ТАЛАБЛАРИНИ кондира оладиган СИФАТ ВА КЎЛАМДА таъминланган бўлишини тақозо этади. Сихатгоҳлар фаолиятининг сифатини яхшилаш ва самарадорлигини оширишга доир тавсияларни ишлаб чиқишда, миждларнинг фикр ва мулоҳазаларига таянишни мақсадга мувофиқ ҳисоблаймиз.

Хулосалар. Сихатгоҳларнинг инсон сихат-саломатлигини сақлаш ва мустаҳкамлашдаги ўрни ва роли бекиёслиги эътироф этилиши билан бирга, аҳолининг ушбу муассасаларнинг даволаш-соғломлаштириш ва рекреация дестинациялари сифатидаги хизматидан баҳраманд бўлиш имкониятлари чегараланганлигини аниқланди. Ушбу қонуниятли ҳолатнинг келиб чиқиши асосида, сифат ва миқдор жиҳатидан фарқ қиладиган, қатор омилар мажмуаси, жумладан ижтимоий-иқтисодий омилар ётиши қайд этилди. Сихатгоҳлар фаолиятини ташкил этиш ва бошқаришда аҳолининг соғлиғини сақлаш, тиклаш ва мустаҳкамлаш – бош мақсад даражасида қаралиши ва унга эришишда, тизимли таҳлил ва тизимли ёндашув принципларига таянган инновацион чора-тадбирлар мажмуасини яратиш ва амалиётга тадбиқ этиш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз.

Адабиётлар:

1. Бабаскин Д. В., Электрофорез, ультрафонофорез, пелоидотерапия с фитокомплексом в реабилитации больных остеоартрозом: [медицинские технологии: пособие / Д. В. Бабаскин, к.м.н., доц., врач-физиотерапевт]. - Москва: Янус-К, 2013 (Москва: Информ-Софт). - 124с.
2. Винокуров Б. Л., Бальнеотерапия компьютерной болезни и синдрома генерализованной утомляемости от сотовой связи / Б.Л. Винокуров. - Сочи: Минеральные воды Отечества, 2014. - 420 с.
3. Дерябин, А.В., и др. Теория и методика формирования и развития медицинского туризма региона на основе кластерного подхода. Монография. Челябинск, 2018.
4. Криворучко, В.И. Санаторно-курортная сфера: расширение функциональной роли в социально-экономическом развитии / В.И. Криворучко, В.Р. Иванченко, Б.Т. Ковеза // Монография. Сочи-2015, 158с.
5. Лучкевич В.С., Качество жизни и здоровье населения: электронный сборник материалов научно-практической конференции, посвященной 90-летию кафедры общественного здоровья и здравоохранения / под редакцией з.д.н. РФ, проф. В.С. Лучкевича. – СПб., 2014. – 351 с.
6. Рубанова Е. Ю., Психическое здоровье и субъективная оценка качества жизни / М-во образования и науки Рос. Федерации, Федер. гос. бюджет. образоват. учреждение высш. проф. образования "Тихоокеан. гос. ун-т". - Хабаровск: Изд-во ТОГУ, 2014. - 107 с.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОСТУПНОСТИ САНАТОРНО-КУРОРТНОЙ ПОМОЩИ НАСЕЛЕНИЮ

Мадаханов А.С., Шаматов И.Я., Халилов И.Х.

Резюме. В данной статье подчеркивается несравненная роль и место санаторно-курортной помощи в сохранении и укреплении здоровья населения. Вместе с тем, указывается на ограниченность доступности воспользоваться лечебно-оздоровительной помощью этих медицинских учреждений. Подчеркивается, что возможность населения воспользоваться услугами санаторий является интегральным показателем, в связи с этим она обуславливается демографическими, социально-экономическими факторами, и зависит от морфо-функционального состояния организма. Авторами предложены научно-практические рекомендации, сформированные на основе изучения и анализа мнения населения по повышению доступности воспользоваться услугами санаторий.

Ключевые слова. Санатория “Ханабад”, преемственность, льготный кредит, этио-эколого-патогенетический подход, низкопроцентные кредиты “САНАТОРИЯ”, целевой “САНАТОРИЯ КРЕДИТИ”.